

Ефективним інструментом, який дозволяє створювати ефективну систему управління, визначати прибутковість (збитковість) окремих видів продукції і структурних підрозділів, скорочувати й контролювати витрати, позбуватися надлишкових запасів, активів і дебіторської заборгованості, збільшувати й контролювати грошові потоки, є фінансовий контроль.

Фінансове планування господарської діяльності на сучасному етапі розвитку економіки є важливим напрямком управління діяльністю підприємства. За своїм змістом фінансове планування є особливою сферою економічної діяльності господарюючих суб'єктів з обґрунтування ефективності управлінських рішень у питаннях господарської діяльності щодо їх фінансового забезпечення, оптимізації передбачуваних витрат і отриманих високих фінансових результатів. У ринковій економіці планова діяльність орієнтована на задоволення вимог споживачів, урахування високого ступеня невизначеності ринкового середовища, системності, безперервності та спадкоємності планів, на взаємопов'язування за рівнями управління, на виділення пріоритетів розвитку; на використання методів планування, що адекватні сутності підприємства як соціально-економічної системи. В умовах постійного зростання нестабільності зовнішнього середовища господарювання найбільшого значення для підвищення стабільності роботи підприємства набувають сучасні методи й методики фінансового планування.

Література:

1. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємства : навч. посіб. / Р. А. Слав'юк. — К. : ЦУЛ, 2002. — 323 с.
2. Партий Г. О. Фінанси підприємства : навч. посіб. / Г. О. Партий, А. Г. Загородній. — Л. : ЛБІ НБУ, 2003. — 132 с.
3. Ковалева А. М. Финансы фирмы : учебник / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай. — М. : ИНФРАМ, 2000. — 336 с.
4. Васюренко О. Ціна кредитних ресурсів як ключова складова системи управління кредитним ризиком / О. Васюренко, В. Подчесова // Банківська справа. — 2008. — №1 — С. 30.
5. Гузенко О. П. Фінансове планування на промислових підприємствах / О. П. Гузенко // Фінанси України. 2003. - №11. — С. 73 — 76.

УДК 657.06.047

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ КОРИСТУВАЧАМИ

***Бондарчук Н.В., к.е.н., професор кафедри
Дніпропетровський державний аграрний університет***

В статті проведено дослідження розвитку теорії і принципів бухгалтерського обліку в історичній ретроспективі, а також еволюції облікової інформації для користувачів та визначено теоретичні засади формування системи обліково-аналітичної інформації для прийняття рішень користувачами звітності підприємства

In article research of development of the theory and book keeping principles is carried out a historical retrospective show, and also evolution of the registration information for users and theoretical bases of formation of system of the registration-analytical information for decision-making by users of the reporting of the enterprise are defined

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки в Україні, поява нових господарських структур різних форм власності, розвиток міжнародних економічних зв'язків зумовлюють необхідність удосконалення обліку і контролю як складових частин економічної інформації, необхідної для управління.

Оскільки обліково-аналітична інформація забезпечує систему управління необхідними даними і дозволяє прийняти ефективні управлінські рішення, то об'єктивно підвищується роль обліку і аналізу в управлінні господарською діяльністю.

Управлінські рішення в таких умовах повинні бути засновані на точних розрахунках, глибокому і всесторонньому економічному аналізі та прогнозуванні. У результаті дослідження витрат підприємств, контрактних умов з контрагентами, розміру дебіторської та кредиторської заборгованості можна виділити резерви та зовнішні переваги підприємства у ринковому середовищі. Таке ґрунтовне дослідження фінансово-економічного стану підприємства призведе до прийняття ефективних управлінських рішень. Аналітичне забезпечення цього процесу є питанням, що потребує глибокого вивчення. Наявність ефективної системи обліку є попередньою умовою впровадження ефективної системи прогнозування та прийняття управлінських рішень на рівні керівництва підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання розвитку систем обліку, теорії і практики підготовки звітності, якісної зміни всієї системи уявлення, розкриття та оцінки звітних показників розкривалися у працях таких вчених як: Ю.Буряка [1], Ф.Ф.Бутинця [2], С.Ф. Голова [4], Т.П.Карпової, Л.В.Нападовської [9], В.П.Палія та інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження розвитку теорії і принципів бухгалтерського обліку в історичній ретроспективі, а також еволюції облікової інформації для користувачів звітності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тенденції, які відбуваються в сучасному світі, свідчать про еволюціонування теорій бухгалтерського обліку, які спрямовані на пошук найбільш адекватних теоретичних і практичних підходів до облікового відображення фактів господарської діяльності в умовах зовнішнього середовища, яке постійно змінюється. Міжнародні стандарти фінансової звітності виступають на даний момент ефективним інструментом підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання доходів і витрат, оцінки активів і зобов'язань, яка надає можливість об'єктивно розкривати і віддзеркалювати існуючі фінансові ризики у звітуючих суб'єктів, а також порівнювати результати їх діяльності в цілях забезпечення адекватної оцінки їх потенціалу та ухвалення відповідних управлінських рішень. Крім того, МСФЗ якісно впливають на можливості керівництва в області управління організацією і надають значні переваги перед конкурентами. У суб'єктів, які складають звітність за МСФЗ, значно зростає можливість залучити додаткові джерела капіталу та партнерів по бізнесу, які допоможуть забезпечити економічне зростання і процвітання. У свою чергу суб'єкти, вико-

ристовуюючи МСФЗ, мають доступ до інформації про фінансовий стан потенційних партнерів, що слугує додатковим інструментарієм при їх виборі.

Позитивними сторонами застосування МСФЗ як для суб'єктів господарювання, які складають фінансову звітність, так і для зовнішніх користувачів являються:

- можливість отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень;
- забезпечення порівнянності звітності з іншими організаціями, незалежно від того, резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють господарську діяльність;
- можливість залучення іноземних інвестицій і позик, а також виходу на зарубіжні ринки;
- престижність, забезпечення більшої довіри з боку потенційних партнерів;
- у багатьох випадках велика надійність інформації;
- прозорість інформації, що забезпечується шляхом дотримання правил її складання, а також численними поясненнями до звітності [5].

Аналіз концептуальних підходів до якісних характеристик звітності, який заснований на порівняльному вивченні нормативної бази національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку показав, що, незважаючи на існуючі відмінності в термінології і змісті економічних категорій, пріоритетності вимог до звітності, орієнтованості на різні категорії користувачів, загальним є мета підготовки звітності, а саме: забезпечення корисною інформацією для прийняття рішень, тип прийнятих рішень (економічні) і корисність надаваної інформації для користувачів.

Ця інформація повинна бути правдивою, об'єктивною, достовірною, своєчасною і містити відомості про економіко-правові вартісні відносини підприємства з оточуючими його суб'єктами господарювання. Така інформація повинна містити дані про майновий, грошовий та фінансовий стан підприємства, про господарські процеси – витрати, доходи та результати діяльності, про стан розрахункової дисципліни.

З метою виявлення послідовності зміни вимог до облікової інформації необхідно розглянути питання розвитку теорії і принципів бухгалтерського обліку в історичній ретроспективі. Встановлено, що ускладнення виробничих відносин, розвиток техніки і технології, актуалізація прав і економічних інтересів різних соціальних груп у суспільстві вплинули на етапи розвитку бухгалтерського обліку, удосконалення його методології та відповідну зміну орієнтації на інтереси користувачів.

Необхідність орієнтації обліку на користувачів була обґрунтована ще Лукою Пачоли в 15 столітті [11]. Одним з його основних постулатів була ясність, під якою розумілося, що бухгалтерський облік повинен надавати користувачам ясну й зрозумілу їм інформацію. Спочатку основним користувачем бухгалтерської інформації виступав тільки власник, який також виконував бухгалтерські функції. Надалі, відбулася еволюція бухгалтерського обліку у зв'язку з різким зростанням числа користувачів. Це змусило бухгалтера в

процесі інтерпретації фактів господарської діяльності розглядати і урахувати інтереси різних користувачів: власників, адміністраторів, службовців, підзвітних осіб, дебіторів і кредиторів.

Таблиця 1

Генезис підготовки облікової інформації для користувачів

Історичні передумови виникнення інформаційних потреб	Період	Категорія зацікавлених користувачів	
Розвиток італійської бухгалтерії, у рамках якої були сформульовані основні облікові категорії: баланс, рахунки, подвійний запис, сальдо; розроблені інтерпретаційні, переважно персоналі стичні схеми	XV ст	Власник, який самостійно виконує бухгалтерські функції	
Виникнення процедур вивірки взаємних зобов'язань в інтересах власника і осіб, пов'язаних з ним діловими відносинами	XVI ст	Кредитори	Економічні партнери (постачальники, покупці)
Формування перших податкових систем, що включають у себе прямі й непрямі податки, поява оподаткування як науки. Податки стають провідним джерелом дохідної частини бюджетного устрою	кінець XVII - початок XVIII ст.		Держава
Розвиток банківської справи, формування банківської системи, необхідність надання балансу для видачі кредитів			Банки
Поява акціонерних товариств, які розвилися з італійських товариств і стали попередниками сучасних корпорацій	XVII ст	Інвестори	
Повсюдне поширення акціонерних товариств привело до необхідності публікації звітності, яке потребувало суворої регламентації правил складання звітності у вигляді спеціального закону	Кінець XIX початок XX ст.	Акціонери	
Розвиток науки й техніки, поява менеджменту як науки	Кінець XIX початок XX ст.	Менеджери	
Удосконалення теорії й практики менеджменту, поява перспективних наукових напрямів і розробка діючих інструментів, що дозволяють здійснювати господарську діяльність на принципово новій основі. Розвиток управлінського обліку.	XX ст.		
Поділ функцій володіння та управління власністю привело до відсторонення власників від інформаційних джерел підприємства	XX ст.	Власники	
Виникнення трудового права, підвищення соціальної захищеності, надання пенсійних гарантій, поява опціонних схем	XX ст.	Співробітники	

У табл. 1 систематизовані історичні передумови, що викликали появу різних інформаційних потреб для різних категорій користувачів.

На різних етапах розвитку економіки змінювались підходи до формування облікової інформації для зацікавлених користувачів, вимоги до складу інформації і формату її подання.

Істотні розходження в запитах привело до необхідності розмежування інформації в рамках паралельних підсистем фінансового, податкового та управлінського обліку і підготовки відповідних видів звітності. Зазначені процеси дезінтеграції облікових даних значно ускладнили роботу бухгалтера та істотно збільшили видатки на організацію обліку й формування звітності.

Інформаційні потреби зовнішніх і внутрішніх споживачів інформації визначаються їх інтересами. Користувачі інформації відрізняються за рівнем істотності інтересу й типом використовуваної інформації для прийняття рішень (переважно фінансової або навпаки нефінансової). При цьому інтереси у користувачів можуть бути схожими, але вимоги до обсягу й ракурсу запитуваної інформації, а також ступеню пріоритетності представлених їм показників або інформаційних одиниць різні.

Запити користувачів звітності є різними за складом показників, їх обсягом і змістовним навантаженням. Установлено, що до ключових груп впливу відносять акціонерів, керівників підприємства та менеджерів, які визначають напрями розвитку й розширення діяльності підприємства. Це викликає необхідність максимального задоволення їх інформаційних запитів, не порушуючи принцип нейтральності. Виявлено, що залежно від важливості інформації, групи користувачів по-різному ранжують показники. Так, наприклад, показник прибутку важливий для інвесторів, а для топ-менеджерів - це один з останніх по значимості показників. Відмінності в оцінці адекватності звітної інформації знижують кредит довіри до якості фінансової звітності і упевненість інвесторів і кредиторів. За наявним браком інформації аналітики можуть оцінити акції компаній за меншою вартістю, ніж припускають менеджери; інвестори, не маючи інформації про ризики й політику управління ними, можуть відмовити в інвестиціях.

Для характеристики різнобічних інформаційних запитів користувачів у МСФЗ застосовується такий термін як «майбутні економічні вигоди», які можуть бути виражені в прирості активів і зменшенні зобов'язань, доходи від продажу товарів і послуг, економії витрат, підвищенні ефективності, зниженні ризиків [8]. Для кожної категорії користувачів майбутні економічні вигоди можуть бути виражені через різні показники, виходячи з їх специфічних запитів.

Джерелом інформації для оцінки економічних вигід користувачів є фінансова звітність, однак її обсяг і зміст не завжди відповідає їх очікуванням, оскільки не дозволяє оцінити рівень ризиків і прогнозувати очікувану прибутковість, не відображає перспектив ринкової й маркетингової складових, які характеризують конкурентну стійкість підприємства.

З метою розкриття показників фінансової звітності, на наш погляд, варто використовувати окрему інформацію, яка підготовлена в рамках управлінського обліку. У сучасних умовах управлінський облік можна охарактеризу-

вати як інтегрувальну систему підготовки фінансової і нефінансової інформації для прийняття рішень.

У визначенні інформації розглядають, насамперед, такі властивості, як відомості, повідомлення, нові знання. Класичним можна вважати визначення, що інформація – це форма відображення, передача відомостей про об'єкт у просторі й часі, один із найважливіших природних ресурсів і одночасно суспільне надбання, адже розвиток людства – результат освоєння, обробки та використання інформації. Загалом, інформація – нематеріальна суть, яка є управляючим фактором, програмою дії для матеріальних, природних і соціальних систем. При визначенні інформаційного забезпечення необхідно враховувати основні три етапи процесу управління підприємством: збір та обробка інформації; аналіз; прийняття управлінських рішень.

Вважаємо, що формування корисної й надійної інформації широкої варіації для прийняття рішень можливо на основі конвергенції інформаційних ресурсів фінансового й управлінського обліку в рамках створення системи обліково-аналітичної інформації, у якій процедури збору й обробки інформації будуть засновані на застосуванні новітніх розробок у сфері обліку, аналізу і бюджетуванні й активного використання положень міжнародних стандартів, а також перегляді підходів до обмеження підготовки цільових показників звітності рамками тільки відповідної підсистеми обліку (фінансовий облік - фінансова звітність, управлінський облік - управлінська звітність).

Інформація не існує сама по собі, її збір, реєстрація, нагромадження й обробка відбувається в рамках певної системи, що припускає наявність трьох об'єктів - джерела інформації, споживача інформації й передавального середовища. Стосовно до нашої проблеми, джерелом інформації виступають обліково-аналітичні дані, споживачами інформації є зовнішні й внутрішні користувачі, а передавальним середовищем - бухгалтерська (фінансова) звітність, у тому числі і додаткові дані, які якісно розкривають числові показники. Більшість авторів, розглядаючи будь-яку систему, використовують модель «чорного ящика», у якій будь-який процес має вхід, вихід і зворотний зв'язок. Якщо розглядати процес забезпечення інформацією зацікавлених користувачів у якості основного системоутворюючого фактору, необхідно говорити про інформаційну систему обліково-аналітичного забезпечення користувачів, на параметри якої прямо будуть впливати користувачі, оскільки їх інтереси й очікування повинні привести до адекватних коригувальних дій системи. На «вході» даної системи перебуває обліково-економічна інформація й технологія її обробки, на «виході» - фінансова звітність.

Таким чином, мова йде про систему обліково-аналітичної інформації для прийняття рішень користувачами, метою створення якої є генерування і інформаційне моделювання даних, які одержуються у різних підсистемах обліку й аналізу, їх синтез і аналіз на основі концептуальних вимог, які висуваються до звітності господарюючих суб'єктів і підготовка звітів у різних форматах (звітність багатоцільового призначення і звітність, яка сформована за запитом).

Під системою обліково-аналітичної інформації для прийняття рішень користувачами розуміється сукупність облікових регламентів, процесів і процедур, яка заснована на конвергенції інформаційних ресурсів різних облікових підсистем, у якій здійснюється фільтрація економічної інформації з метою одержання інформації. Для характеристики елементів системи необхідно розглядати будову інформаційної моделі, яка включає в себе інформаційне середовище (зовнішнє й внутрішнє), інформаційні потоки (вхідні й вихідні), інформаційні одиниці (повідомлення спрямовані та не спрямовані, ініціативні й замовлені, спонукальні та інформативні). Основними зовнішніми і внутрішніми складовими інформаційного середовища підготовки цільових показників звітності, а також компоненти які безпосередньо впливають на процес її підготовки наведено на рис. 1.

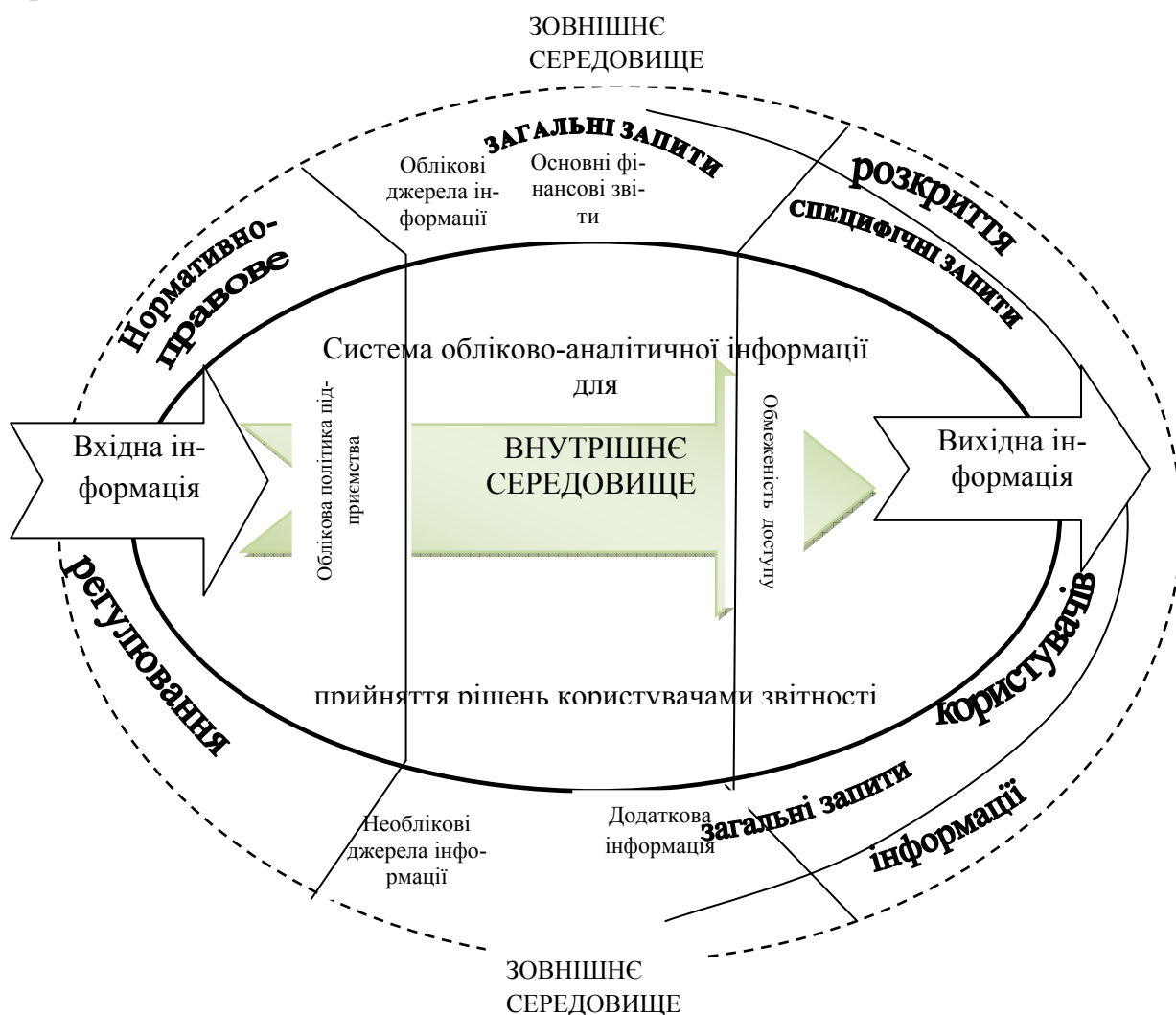

Рис. 1. Компоненти інформаційного середовища підготовки звітності

На нашу думку такими компонентами є, по-перше, нормативно-правове регулювання обліку й звітності (перші три рівні нормативних документів впливають на зовнішню складову інформаційного середовища, а четвертий рівень - облікова політика - визначає взаємозв'язки елементів у внутрішньому середовищі); по-друге, коло користувачів, їх загальні й специфічні запити до звітної інформації; по-третє, склад використовуваних інформаційних джерел.

У зв'язку із постійно зростаючими запитами користувачів до кількісних і якісних характеристик звітності, розширенню спектра фінансових і нефінансових показників у поясненнях до звітності, окрім облікової інформації інформаційна модель повинна включати нормативну, планову, правову, аналітичну й статистичну. Тільки якісна сукупність різнобічної інформації про підприємство є необхідною передумовою для прийняття ефективних рішень зацікавленими користувачами [3]. У табл. 2 наведена запропонована нами класифікація інформації, що циркулює в системі ведення обліку й складання звітності.

Таблиця 2

Класифікація економічної інформації

Ознаки для класифікації			Характеристика джерел
Середовище функціонування	Напрямок інформаційних потоків	Джерела	
Зовнішнє інформаційне середовище	Вхідна інформація	Необлікові джерела	Нормативно-правові акти; рейтинги; аналітичні огляди; матеріали аудиторських і податкових перевірок; статистичні дані; матеріали маркетингових досліджень
	Вихідна інформація	Облікові джерела	Первинні документи; договори Фінансова звітність, пояснення й розкриття; податкова звітність; статистична звітність
Внутрішнє інформаційне середовище	Вхідна інформація	Необлікові джерела	Регламентні документи; техніко-технологічна інформація; планово-бюджетні показники
	Вихідна інформація	Облікові джерела	Облікова політика організації; дані фінансового, податкового, управлінського й оперативного обліку Аналітичні довідки; внутрішня звітність

Виділені загальні класифікаційні ознаки повідомлень, які є відносно незалежними один від одного, внаслідок чого на їх основі можна побудувати різні комплексні класифікації. Залежно від інформаційних потреб виділено інформацію для прийняття стратегічних, тактичних і оперативних рішень; за функціональною ознакою – облікова, планова, нормативно-довідкова, контрольна, аналітична; за ступенем невизначеності – детермінована й імовірна; за характером споживачів – сегментарна та в цілому по підприємстві тощо.

Висновки. Класифікація даних, що функціонують в інформаційному середовищі підготовки звітності, дозволяє здійснити початковий етап формування стратегії в питаннях організації інформаційного забезпечення – визначити тип конкретного середовища, у якому формується звітність, ступінь її динамічності й вплив на кількісні і якісні характеристики звітних даних.

Література:

1. Буряк П.Ю. Формування і надання інформації про фінансові ресурси підприємства / П.Ю.Буряк // Фінанси України. – 2006. – № 10 – С.123-128.
2. Бутинець Ф.Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна не сповідь: [монографія] / Ф.Ф. Бутинець Житомир: ПП “Рута”, 2007. – 328 с.
3. Васільєва Л.М. Методи і моделі прийняття рішень в аналізі і аудиті. Навчальний посібник / Л.М. Васільєва, Н.В. Бондарчук, О.П. Бондарчук. – Дніпропетровськ: Вид-во «Свідлер А.Л.», 2010. – 232с.
4. Голов С.Ф. Управлінський облік. Підручник / С.Ф. Голов. – К.: Лібпа, 2004. – 704с.
5. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами / С.Ф. Голов, В.М.Костюченко. – К.: Екаутінг, 2000. – 384с.
6. Костюченко В.М. Консолідована фінансова звітність : міжнародний досвід та практика України: навчально-практичний посібник / В.М. Костюченко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 528с.
7. Малюга Н.М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: [монографія] / Н.М. Малюга. – Житомир: ЖДГУ, 2005. – 548 с.
8. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс]/ Сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/document/92418/МСБО_1.pdf
9. Нападовська Л.В. Управлінський облік / Л.В.Нападовська –К.:Книга, 2004. – 544 с.
10. Нападовська Л.В. Управлінський облік: значення та застосування у практичній діяльності вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин / Л.В. Нападовська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 8–9 – С.79–93.
11. Остап'юк М.Я. Історія бухгалтерського обліку. Навч. посібник / М.Я. Остап'юк, М.Р. Лучко, Й.Я. Даньків. – К.: Знання, 2005. – 276с.
12. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством / В.В. Сопко. – К.:КНЕУ, 2006. – 526 с.

УДК 336.2:330.342.146.009

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ В РЕГУЛЮВАННІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Борисова І.С., к.е.н.

Полтавська державна аграрна академія

Розглядається використання фінансового механізму та його вплив щодо управління фінансами держави в умовах ринкової економіки. А також застосування фінансового механізму у поєднанні взаємовпливу усіх його елементів на процес відтворення у формі методів, інструментів і важелів у межах нормативно-правового забезпечення з метою соціально-економічного розвитку суспільства.

The use of financial mechanism and his influence is examined in relation to the financial management of the state in the conditions of market economy. And also application of financial mechanism in combination of vzaemovplivu of all his elements on the process of recreation in form methods, instruments and levers, within the limits of normatively legal providing with the purpose of socio-economic development of society.

Постановка проблеми. Фінанси як об'єктивна економічна категорія існують незалежно від волі людей і є інструментом впливу на виробничо-торговельний процес суб'єктів господарювання, цей вплив здійснюється через фінансовий механізм. Основним вектором такого впливу є взаємовід-